

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

M BOZOĞLU TR-AB TARIMSAL
İLİŞKİLERİ DERS NOTLARI

Atatürk'ün Batıya Bakış Açısı (1)

- Türk toplumunda Tanzimat (1839) ile başlayan *“Batı’ya açılma (Batılaşma), Cumhuriyetin ilkelerinden biri”* olarak kabul edilmiştir.
- Atatürk:
 - Türk Devletinin bilim ve devlet yönetimi, güzel sanatlar, ekonomik hayat, tarım, ticaret ve ulaştırma alanlarında dünyada en ileri seviyedeki **Avrupa uygarlığına katılmamasının, bu uygarlığın altında ezilmesine yol açacağına** dikkat çekmiştir.

Atatürk'ün Batıya Bakış Açısı (2)

- “*Memleketimizi asrileştirmek (modernleşme, çağdaşlaşma) istiyoruz. Bütün çalışmamız, Türkiye’de batılı bir hükümet vücuda getirmektir. Medeniyete girmek arzu edipte, Batıya yönelmemiş millet hangisidir.*”(29 Ekim 1923)
- “*Milletimizin hedefi (ülküsü), bütün cihanda tam anlamıyla medeni bir toplum olmaktır. Medeni eser vücuda getirmek kabiliyetinden mahrum olan kavimler, hürriyet ve bağımsızlıklarından ayrılmaya mahkumdurlar. İnsanlık tarihi, baştan başa bu dediğimi doğrulamaktadır.*”

Atatürk'ün Batıya Bakış Açısı (3)

- “*Osmanlı devletinin sukutu, Garba karşı elde ettiğimiz muzafferiyetlerden mağrur olarak, kendisini Avrupa Milletlerine bağlayan rabitalarını, kestiği gün başlamıştı. Bu bir hata idi. Bunu tekrar etmeyeceğiz*”
- Günümüzde olduğu gibi 1923’lerde de çağdaş uygarlığı batı temsil etmekteydi. Askeri ve politik alanda zafer kazandığı Batı’ya mağlup olmamak için, **onun ekonomik gücüne ulaşmak** gerekirdi. Osmanlı’nın durumuna düşmemek için Batı ile olan ilişkilerin artırılması Atatürk’ün temel amaçlarından biri olmuştur.

Türkiye'nin Ortak Üyelik Başvuru Nedenleri (1)

- Siyasi nedenler
 - Batılılaşma adımları (Tanzimat Fermanı 1739)
- Hukuk sistemindeki devrimler
 - Medeni Hukuk (İsviçre)
 - Ceza Hukuku (İtalya)
 - İdare Hukuku (Fransa)
 - Ticaret Hukuku (Almanya)
- Sosyal devrimler (Şapka ve kıyafet devrimi)
- Latin Alfabesinin kullanılması

Türkiye'nin Ortak Üyelik Başvuru Nedenleri (2)

- 2. DS sonrası **Batılı örgütlere katılım**

– Avrupa Konseyi, OECD, NATO & AGİT

- **Yunanistan'ın ortak üyelik başvurusu**

- **Ekonomik nedenler**

– Avrupa'dan **mali yardım** beklentisi

– **Tarım ürünleri ihracatının geliştirilmesi**

AET' ye Ortak Üyelik Başvurusu (1)

- Adnan Menderes Hükümeti, Cumhuriyetin kuruluşundan 36 yıl, Roma Antlaşmasının yürürlüğe girişinden 19 ay sonra, RA'nın 238. maddesi uyarınca ***“ortak üye (associate member)*”*** olmak için ***31 Temmuz 1959'da*** Konseye başvurmuştur.
- Türkiye Yunanistan'dan sonra (15 Mayıs 1959) AET'na ortak üye olmak için ***başvuran ikinci ülkedir.***
- Fatin Rüştü Zorlu (Dışişleri Bakanı): ***“Yunanistan kendisini boş bir havuza atsa bile onu yalnız bırakmaya gelmez, tereddüt etmeden sizde atlayacaksınız”.***
- Türkiye'nin başvurusunun arkasında yatan temel görüş: ***“Türkiye'nin Batı Toplumu içindeki yerini alması, Yunanistan'ı yalnız bırakmama”***

AET' ye Ortak Üyelik Başvurusu (2)

- Yunanistan ve Türkiye'nin üyelik başvuruları, yeni kurulan ve hiçbir önemli görüşme sağlamamış bir kuruluş olan AET'nun bir anlamda “*prestij kazanmasına*” neden olmuştur.

***Ortak Üye (Üye Adayı):**

- Topluluk ile yoğun işbirliğine girişme yükümlülüğünde olan devlet

RA'daki Hukuki Tanımlar:

- Karşılıklı hak ve yükümlülüklerin denkleştirildiği ilişkiyi öngören ortak bir tutum ve özel bir yöntem
- Üyeliğe sınırlı bir katılım veya ortaklığa tam olmayan bir giriş

Başvuru Sonrası Görüşmeler (1)

1. Dönem Görüşmeleri:(28Eylül1959–21Ekim 1960)

- **Türkiye**, ortaklık ilişkisinin “**gümrük birliği**” üzerine kurulmasını,
- Gümrük birliğinin **12-24 yıl** içinde gerçekleşmesini,
- **AET organlarında temsil** edilmesini,
- **200 milyon \$’lık** bir yardımın yapılmasını,
- **Nihai amacın tam üyelik** olduğunu Topluluğa iletmiştir.
- **Topluluk ise “tam üyelikten önce organlara katılmanın mümkün olmadığı, gümrük birliği için 24 yılın kısaltılmasını istemiştir”**
- **27 Mayıs 1960 ihtilali- Türkiye-Topluluk görüşmelerinin kesilmesi - 14 Ekim 1960’da yeniden başlaması**

Başvuru Sonrası Görüşmeler (2)

2. Dönem Görüşmeleri: (Bir görüşme yapılabilmıştır)

- Türkiye “**gümrük birliğine dayanan bir ortaklık anlaşmasında ısrar etmiş**”
- Topluluk ise “**ekonomik işbirliğini**” ön plana çıkartmıştır.
- Fransa Cumhurbaşkanı General **De Gaulle**, eski başbakan Adnan **Menderes**, eski Dışişleri Bakanı F. Rüştü **Zorlu** ve eski Maliye Bakanı Hasan **Polatkan**’ın idam edilmeleri üzerine, **ilişkilerin dondurulmasını** istemiş ve bunda etkili olmuştur.

Başvuru Sonrası Görüşmeler (4)

3. Dönem Görüşmeleri (18-22 haziran 1962 - 20 Haziran 1963):

- Görüşmelerin başlayabilmesi için **De Gaulle’ün vetosu kaldırılmıştır.**
- Türkiye, Topluluğun “**gümrük birliğine dayanan üç dönemli bir ortaklık anlaşması yapılması ve 175 milyon ECU’luk mali yardım verilmesi**” önerisini kabul ettirmiştir.
- Görüşmelerde **Almanya destek** sağlarken, **İtalya ekonomik** nedenlerle, **Fransa ise demokrasinin tam yerleşmediği iddiaları** ile devamlı **zorluk** çıkartmışlardır.
- “**11 Eylül 1959**”-AET Bakanlar Konseyi, **Ankara ve Atina’nın ortaklık başvurularını kabul etmiştir** = “**Türkiye, Avrupa’ya dahildir**”.

ANKARA ANLAŞMASI

- **Gümrük Birliği ve tam üyeliği sağlayacak Ortaklık Anlaşmasının Ankara’da imzalanması- 12 Eylül 1963**
- **1. Mali Protokolün imzalanması (175 milyon ECU)**

AA’nın amacı (AA. 2. md):

- **“Türkiye ekonomisinin hızlı kalkınmasını ve Türk halkının çalışma ve hayat şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmek”**
- **Türkiye-AET arasında gümrük birliği, “hazırlık”, “geçiş” ve “son dönem” şeklindeki süreç sonunda tamamlanması**
- **AA, Türkiye-Topluluk ortaklığının temel ilkelerini belirleyen bir “Çerçeve Anlaşması”dır. Ayrıntılar, daha sonra protokol ile belirlenmiştir.**

Ankara Anlaşmasının İlkeleri :

- Türkiye ve Topluluk arasında bir **gümrük birliği** oluşturmak
- Türk halkı ile AET üyesi ülke **halkları arasında daha sıkı bağlar** kurmak
- Türk ekonomisi ile AET ekonomileri arasındaki **gelişme farklarını ortadan kaldırmak**
- Türk ekonomisinin gelişmesine yardımcı olmak üzere **ekonomik yardımda bulunmak**
- Türkiye'nin **gelecekte Topluluğa tam üye olmasını kolaylaştırmak**
- **RA'nda belirtilen ülküyü paylaşmak, barış ve özgürlüğü garanti altına almak**
- Ankara Anlaşması yürürlüğe girmesi- **1 Aralık 1964**

Katma Protokol (Ön Katılım Anlaşması)

- **AA’nda yer alan hükümlerin TR’nin ekonomik durumuna uygun bir biçimde yürürlüğe konulmasını sağlayacak bir uygulama anlaşması**
- **Ortaklık Konseyi’nin geçiş döneminin gerçekleşme şartları, usulleri, sıra ve takvimlerini ortaya koyan bir uygulama anlaşması**
- **23 Kasım 1970- KP’ün Brüksel’de imzalanması**
- **1 Ocak 1973- KP’ün yürürlüğe girmesi**

Katma Protokolde Öngörülen Hükümler (1)

- **Sanayi ürünlerinde gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi,**
- **Tarım ürünleri için tavizli bir rejimin uygulanması,**
- **İşgücünün serbest dolaşımının gerçekleştirilmesi,**
- **Yabancı Sermaye,**
- **Yerleşme serbestisi ve hizmet edinimi,**
- **Ekonomi politikalarının koordine edilmesi,**
- **Rekabet ve devlet yardımları,**
- **İhracatın desteklenmesi ve**
- **Mali yardımlar**

Katma Protokolde Öngörülen Hükümler (2)

- **Sanayi maddeleri için Geçiş Dönemi 12 yıl ve**
- **KP'ün 3 sayılı ek listesinde yer alan sanayi ürünleri için gümrük vergilerinin 22 yılda kaldırılması öngörülmüştür.**
- **Tarım ürünlerinde gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi ise 22 yılın sonuna bırakılmıştır.**

SİYASAL ENTEGRASYON

- TAM ÜYELİK -

(AA. Dibace ve Md. 28,

6 Mart 1995 tarihli OK. Kararı Dibace)

EKONOMİK ENTEGRASYON

(KP. Md. 2/56)

→ 4 ÖZGÜRLÜK

EKONOMİK POLİTİKALARIN YAKLAŞTIRILMASI

Ekonomi,
Vergileme,
Mevzuatın
Yaklaşdırılması

Ekonomi
Politikası

Ticaret
Politikası

(KP. Md. 43/48 ve
6 Mart 1995 O.K.
kararı Md. 29/41)

(KP. Md. 49/52 ve
6 Mart 1995 O.K.
tavsiye kararı 3-4)

(KP. Md. 53/56 ve
6 Mart 1995 O.K.
kararı Md. 12)

4 ÖZGÜRLÜĞÜN SAĞLANMASI

(KP. Md. 2/42)

→ M.S.D.

K.S.D.

H.S.D.

S.S.D.

MALLARIN SERBEST DOLAŞIMI

(KP. Md. 2/30)

→ G.B.

M.K.K.

(KP. Md. 7/20 ve
6 Mart tarihli OK. kararı
Md. 4, 13/16)

(KP. Md. 21/30 ve
6 Mart tarihli OK. kararı
Md. 5/11)

GÜMRÜK BİRLİĞİ

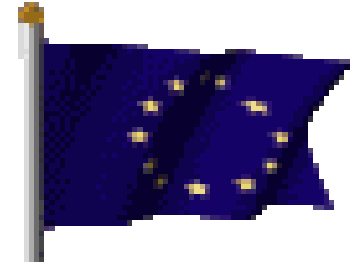
(KP. Md. 7/20)

G.V. ve E.E.V.
KALDIRILMASI

OGTNIN
KABULÜ

(KP. Md. 7/16 ve
6 Mart 1995 tarihli
O.K. kararı Md. 4)

(KP. Md. 17/20 ve
6 Mart 1995 O.K. kararı
Md. 13/16)

Uyum Anlaşmaları (Protokolleri):

- Topluluk hukukuna göre; Topluluklara **yeni katılan üyelerin, topluluk mevzuatını (müktesebatını) aynen kabul etmeleri** gerekmektedir.
- Topluluğa **yeni katılan ülkeler ile Türkiye** arasındaki **ortaklık ilişkilerinin düzenlenmesi** ve Ortaklık Anlaşmasının genişletilmiş uyumunu sağlamak için bu ülkelerle **uyum protokolleri imzalanmıştır**

TR-AET ORTAKLIĞININ DÖNEMLERİ: **GÜMRÜK BİRLİĞİ**

- 1. HAZIRLIK DÖNEMİ**
- 2. GEÇİŞ DÖNEMİ**
- 3. SON DÖNEM**

1. HAZIRLIK DÖNEMİ (1 Aralık 1964-1 Ocak 1973)

- Türk ekonomisiyle Topluluk ekonomisi arasındaki farkın azaltılması amacıyla **Türkiye’ye tek taraflı ödünler** verilmiştir.
- **5 yıl öngörülmesine** rağmen **9 yıla** uzamıştır.
- En önemli tarafı, **Türkiye’ye topluluğun tek taraflı tarife kotaları açmasıdır.**
 - Kota miktarı limiti içinde tercihli bir tarife (gümrük vergisi) uygulamakta, kota miktarı aşılmınca normal tarifelere geçilmektedir. (tütün 12.500 ton, kuru üzüm : 30.000 ton, kuru incir 12500 ton, fındık 17.000 ton – 1 Aralık 1964)
- Birinci mali protokol ile Türkiye’ye **175 milyon ECU kredi** sağlanmıştır

2. GEÇİŞ DÖNEMİ (GB):

- KP'ün yürürlüğe girmesi- **1 Ocak 1973**
- Bu dönemde tarafların **karşılıklı ödün verecek bir “gümrük birliğini”** gerçekleştirmeyi amaçlamışlardır
- **GB'nin esasını; gümrük vergileri ile eş etkili vergi ve resimlerin kaldırılması, Topluluğun OGT'ne uyumu ile miktar kısıtlamalarının kaldırılması oluşturmaktadır** (KP.7-35.md)
- İndirimlerin yapılacağı temel vergiler, KP'ün imza tarihinde (23 kasım 1970) geçerli olan vergilerdir
- **GB'nin “sanayi ürünlerini” kapsaması, tarımsal ürünler için “ortak bir tarım politikası”** işlemesi kabul edilmiştir.

2.1.GV, EEV ve Resimlerin Kaldırılması (1):

Topluluk Yükümlülükleri :

- **Topluluk, Türkiye çıkışlı sanayi mallarına uyguladığı bütün gümrük vergilerini, Protokolün ticari hükümlerinin yürürlüğe girdiği 1 Eylül 1971’de, dört istisna (petrol ürünleri, parkende satışa arz edilmeyen pamuk ipliği, diğer işlenmiş pamuklu dokumalar, yün veya ince hayvan kılından yapılan makine dokuma halıları) dışında sıfırlamıştır.**
- **Petrolde Topluluk sıfır gümrüklü 200.000 tonluk Kontenjan, (tarife kontenjanı) açmış, (kontenjan daha sonra 740.250 tona çıkartılmıştır)**
- **Diğer üç üründe gümrükler 12 yıllık dönemde %25’lik dilimler olarak 1 Ocak 1985’de tamamen kaldırılmıştır.**

2.1.GV, EEV ve Resimlerin Kaldırılması (2):

Türkiye'nin Yükümlülükleri :

- Türkiye, Topluluk çıkışlı sanayi ürünlerine (AKÇT ve EURATOM ürünleri hariç) uyguladığı vergi ve resimleri 12 yılda (1973-1985) sıfırlamayı öngörmüştür
- Rekabet gücü düşük sanayi dalları ile çocuk sanayilerin güçlenmesine imkan tanımak amacıyla **makine mühendisliği malları, tarım ve elektrik malları, taşıt araçları** gibi maddelerin gümrük vergilerinin **22 yılda** (1973-1995) kaldırılması öngörülmüştür
- Türkiye-Topluluk arasındaki **gümrük vergileri ile birlikte aynı etkiyi yaratan mali yüklerin** (damga resmi, belediye hissesi ve dış ticaret fonları) **de kaldırılması** öngörülmüştür.

2.2. Ortak Gümrük Tarifesine Uyum

- Topluluk üyeleri, 1 Temmuz 1968 tarihinde ortak gümrük tarifesine uyumu sağlamışlardır.
- Katma Protokole (KP) göre Türkiye'nin **12 ve 22 yıllık süreler sonunda Topluluğun OGT'ne uyumunun** sağlanması öngörülmüştür.
- Türkiye'nin Topluluğun OGT ortalaması %7 iken Türkiye'nin gümrük tarifeleri ortalaması %40-50 civarında idi.
- Türkiye, 25 Aralık **1976** tarihinde, **gümrük** indirimlerinde olduğu gibi **OGT uyum** yükümlülüklerini **dondurmuş** ve bu **erteleme** 17 Aralık **1987** tarihine kadar (**12 yıl**) devam etmiştir

2.3. Kotaların Kaldırılması (1):

- Türkiye, Topluluk çıkışlı ithalata uygulanan **miktar kısıtlamalarını kademeli olarak kaldırma ve libere (serbest) olmayan maddelerin ithalatında Topluluk lehine kontenjan açmak yükümlülüğüne girmiştir.**
- Türkiye, Topluluktan yapacağı “**ithalattaki teminatları**”da mal gruplarına göre **12 ila 22 yıllık süreler içinde gerçekleştirmeyi öngörmüştür**

2.3. Kotaların Kaldırılması (2):

- **KP, taraflar arasında ithal miktar kısıtlamaları ile eş etkili tüm tedbirleri yasaklamış ve mevcut kotaların dışında yeni kota konulmamasını kabul etmiştir.**
- **Topluluk KP'nün yürürlüğe girmesinden önce (1 Eylül 1971) ipek böceği kozası ve ham ipek dışında Türk sanayi ürünlerine uyguladığı bütün kotaları kaldırmıştır.**
- **Türkiye ise Topluluk'tan yaptığı ithalata uygulanan kotaların kaldırılmasında “libere mallar” ve “libere olmayan mallar” olarak iki ayrı takvim belirlemiştir.**
- **Libere mallardaki kotalarını KP'ün yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1973'den itibaren 19 yıl (1992) içinde %80 oranında azaltma ve bu mallara tekrar miktar kısıtlaması uygulamamayı öngörmüştür.**

2.3. Kotaların Kaldırılması (3):

- **Libere olmayan mallarda ise kotaların 1995 yılında tamamen kaldırılması öngörülmüştür.**
- **Türkiye, Topluluğa yönelik kota yükümlülüklerini kısmen yerine getirirken, Topluluk iki istisna dışında kota koymama taahhüdüne sadık kalmıştır.**
 - **İngiltere'nin Türkiye'nin pamuk ipliği ihracatını aldığı tek taraflı karar ile (2 Mart 1975) kısıtlama getirmesi**
 - **Gönüllü ihracat kısıtlaması anlaşmalarını yürürlüğe koyması.**

2.4. Topluluğun Ortak Ticaret ve Rekabet Politikasına Uyum

Ortak Ticaret Politikası:

- Akdeniz ülkeleriyle yapılmış olan ve Topluluk ithalatında sanayi ürünlerine gümrük muafiyeti, tarım ürünlerinde ise büyük ölçüde indirimi öngören **Akdeniz Anlaşmaları, Lome Anlaşmaları, EFTA** ülkeleriyle yapılmış olan **serbest ticaret anlaşmalarını** kapsamaktadır.
- **Toplulukça Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi** çerçevesinde **GYÜ** verilen tek taraflı tavizlere de **Türkiye'nin gümrük birliği kapsamında uyum sağlamak zorunluluğu** vardır.

Ortak Rekabet Politikası :

- **Serbest rekabet şartlarını bozabilecek** her türlü davranış ile ürünlere belirli istisnalar dışında yapılacak **devlet yardımlarını da yasaklamaktadır.**

3- SON DÖNEM (1):

- Gümrük birliğine dayanacak son dönemde taraflar, **ekonomi politikalarında uyumlaştırma** sağlayacaklardır. (A.A. md.5)
- A.A. 28 md. Türkiye'nin **R.A'dan doğan yükümlülüklerin tamamını üstlenebileceği bir duruma geldiğini göstermesi** durumunda, akit tarafların, **tam üyeliği görüşebileceklerini** öngörmüştür.
- Türkiye, son döneme geçilmesini beklemeden AA. bağımsız olarak, RA'nın **“Her Avrupalı Devlet Topluluklara katılmayı isteyebilir”** hükmünden yararlanarak **14 Nisan 1987** tarihinde AT'ye **tam üyelik için başvurmuştur.**

Tam Üyelik Başvuruları

Ülkeler	Ay	Yıl
Türkiye	Nisan	1987
Kıbrıs, Malta	Temmuz	1990
Macaristan, Polonya	Nisan	1994
Slovakya, Romanya	Haziran	1995
Letonya	Ekim	1995
Estonya	Kasım	1995
Litvanya, Bulgaristan	Aralık	1995
Çek Cumhuriyeti	Ocak	1996
Slovenya	Haziran	1996
Hırvatistan	Şubat	2003

Toplam 14 ülke.

3- SON DÖNEM (2):

- Komisyon, 18 Aralık tarihinde Türkiye'nin başvurusundan tam **2,5 yıl sonra** Görüş Raporunu açıklamıştır.
- **Komisyon Raporu (Komiser Matutes) (1):**
 - **1993'e kadar Tek Senet hedeflerine ulaşmadan** tam üyelik başvuruları işleme konulmayacak,
 - **1992 yılından sonra Topluluğun 15 veya 18 üye ile işleyip işlemeyeceği** değerlendirilecek,
 - **Türkiye'nin durumu bu tarihten sonra ele** alınabilecektir.
- **Tam üyelik başvurusu, reddedilmiş ve** olayların gelişimine bırakılmıştır.

Komisyon Raporu (2)

- Türkiye’de son yıllarda **ekonomide olumlu gelişmeler** kaydedilmiştir.
- **Dört önemli güçlük:**
 - Tarım sektöründe olduğu kadar sanayi sektöründe de Topluluk ile önemli **yapısal farklar** bulunması
 - Sanayide **yüksek koruma** uygulanması
 - 1989 yılında **makro ekonomik dengesizlikler** artış göstermesi
 - **Düşük bir sosyal koruma seviyesi** ve Türkiye ile Topluluk ülkeleri arasındaki **kalkınma seviyesi farkının büyüklüğü**

Komisyon Raporu (2)

- Türkiye’de **kişi başına GSMH** Topluluktakinin **üçte birine** eşittir.
- **Nüfusun yarıya yakını tarım sektöründe çalışmakta** ve bu sektördeki **verimlilik oldukça düşüktür**.
- **İşsizlik ve enflasyon oranları**, Topluluk ortalamasının **çok üstündedir**.
- **Ücretlerin düşük olması**, Türkiye’nin **Topluluk sosyal normlarını yakalamasını güçleştirici** bir faktördür.
- **Bu farklılıklar mevcut olduğu sürece Türkiye, AT’nin ekonomik ve sosyal politikalarının gereklerini yerine getirmekte sıkıntı çekecektir**.
- **Bütün bu sebepler ile tam üyelik görüşmelerinin derhal başlaması mümkün görülmemiş, fakat Türkiye’nin Topluluğa katılmaya ehil olduğu belirtilmiştir**.

Tam Üyelğe Katılımı Olumsuz Etkileyen Faktörler

- **1989** yılında **Doğu Avrupa** ülkelerinde meydana gelen **liberal gelişmeler**
- **İki Almanya'nın 3 Ekim 1990'da birleşerek tek bir devlete dönüşmesi**
- **Avusturya, Malta, Kıbrıs, İsveç, Finlandiya, İsviçre ve Norveç'in tam üyelik için başvurmaları**
(Avusturya, İsveç, Finlandiya başvurularının kabul edilmesiyle üye sayısının 15'e çıkması)
- **Sovyetler Birliği'nin dağılması**
- **1992 yılından sonra yeni üye kabulü konusunda Bakanlar Konseyi'nin olumlu bir karar alması**
durumunda, bu kararın Tek Avrupa Senedine göre **Avrupa Parlamentosu tarafından mutlak çoğunluk ile onaylanması** gerekecektir.

Kaçan fırsat!..

- Türkiye, **1975** yılında Yunanistan'ın tam üyelik başvurusunun ardından Topluluğa müracaat etmemekle büyük bir tarihi fırsatı kaçırmıştır. Yunanistan'a evet diyen Topluluğun Türkiye'ye hayır demesi oldukça zor olacaktı.
- Yunanistan dışında **9 ülkenin onayıyla tam üyelik daha kolay gerçekleşecekti.**
- Fakat o yıllarda Türkiye'deki ekonomik ve politik konjonktür, bu fırsatı değerlendirmeye uygun bir ortam yaratmamıştır.

İŞ GÜCÜNÜN SERBEST DOLAŞIMI

- AA ve KP, Topluluk ile Türkiye arasında malların serbest dolaşımını sağlayacak gümrük birliği ile birlikte işgücü, hizmetler ve sermayenin de serbestliğini amaçlamıştır.
- Serbest dolaşımı konularındaki **hükümler genelde bağlayıcı olmayıp, geleceğe yönelik dilekler niteliğindedir**
- **Adalet Divanı**, Ortaklık Anlaşması ile KP'ün serbest dolaşıma ilişkin hükümlerin “**niyet beyanından ibaret olduğunu**” ve **Türk işçilerinin serbest dolaşım ile ilgili A.A ve KP maddelerinin doğrudan uygulanamayacağını** karara bağlamıştır.

HİZMETLERİN SERBEST DOLAŞIMI

- Serbest çalışanların “dolaşım serbestliği (yerleşme ve hizmet sunma hakları)
- **Akit tarafların yerleşme serbestisi kısıtlamalarının kaldırılması** (AA’nın 13. md- R.A’nın 52.56 ve 58.md)
- **Serbest hizmet edinimi kısıtlamalarının kaldırılmasını** (AA’nın 14. md- RA. 55, 56, 58 ve 65. md) hükme bağlamıştır.
- Yerleşme serbestisi ve serbest hizmet edinimi, Türkiye Topluluk ilişkilerinde **ilerleme sağlanamayan konuların başında** gelmektedir. Bunda A.A ve KP’de konulan **bağlayıcı olmayan hükümlerin** etkisi büyüktür.

SERMAYENİN SERBEST DOLAŞIMI

- Türkiye ile AB arasında sermayenin serbest dolaşımından amaç, **AB'den Türkiye'ye gelen ve Türkiye'nin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunacak özel sermayeye tanınan rejimin iyileştirilmesidir.**
- Sermayenin serbest dolaşımının sağlanması, **uzun dönemde gerçekleştirilecek bir ilkedir.**
- **Topluluk içinde sermayenin serbest dolaşımı konusunda çok yavaş bir ilerlemenin sağlanması, Türkiye-AB arasında gerçek anlamda sermayenin serbest dolaşımının gerçekleştirilmesinin çok zor olacağını ortaya koymaktadır.**

MALİ YARDIMLAR (1)

1. GB Öncesi (1964-1996)

Protokoller	Süresi	Tutarı (Milyon EURO)	Kullanım amacı / Yeni
1-Mali protokol	1964-69	175 (Bütçe)	Kamu ve Özel Sektör Projeleri Altyapı ve Sanayi Yatırımları
2- Mali Protokol - Tamamlayıcı Protokol	1973-77 - 1973-77	220 – Bütçe :195 220 – AYB : 25 47	Kamu Projeleri Özel Sektör Projeleri -
3- Mali Protokol - Özel İşbirliği Fonu	1977-81 - 1980-82	310 – Bütçe : 220 310 – AYB : 90 75	250 Milyon EURO-Kamu Altyapı Projeleri 60 Milyon EURO – Özel Sektör projeleri
4- Mali Protokol	1982-86	600	Yunanistan vetosu nedeniyle kullanılamamıştır
Toplam: Kullanılan:	M BOZOĞLU TR-AB TARIM İLİŞKİLERİ DERS NOTLARI	1427. 827.	40

MALİ YARDIMLAR (2)

Gümrük Birliği Sonrası (1996-1999)

- 1/95 sayılı OKK ile GB sonrasında Türkiye'ye AB bütçe kaynaklarından ve Topluluğun Akdeniz Ülkelerine yönelik programından kredi ve hibe yardımları yapılması öngörülmüştür.
- “Topluluğun tek taraflı bir deklarasyonu ile taahhüt edilen bu yardımlar” GB'nin Türk Ekonomisi üzerindeki olası olumsuz etkilerini gidermek amacıyla planlanmasına rağmen, gerek **miktar** gerekse de **nitelik** olarak **yetersizdirler**.
- **Taahhüt edilen yardımlar bile verilmemiştir.**
- Taahhüt edilen yardımların, Konseyde oybirliği ile kabul edilmesini **Yunanistan vetosu** ile engellemiştir.

MALİ YARDIMLAR (3)

Gümrük Birliği Sonrası (1996-1999)

- Yardımlar için diğer ülkelerden farklı olarak “sadece Türkiye’ye ait projelere Avrupa Parlamentosu’nun onay şartı koşulması” ve “Yönetmeliklere aykırı olarak Avrupa Parlamentosunun proje konularını kısıtlaması”
- Bu dönemde sadece Avrupa-Akdeniz programı kapsamında taahhüt edilen yardımlar kısıtlı olarak kullanılmış, bütçe kaynaklı yardımlar uygulamaya geçirilememiştir.
- GB sonrası dönemdeki yardımlar, tek taraflı deklarasyon ile belirlenmiştir.
 - Bütçe kaynaklı yardımlar
 - Avrupa –Akdeniz İşbirliği kapsamındaki yardımlar

Bütçe Kaynaklı Yardımlar

- **a-) Özel Eylem Programı** : Bütçe kaynaklarından öngörülen 375 Euro hibe ve 750 milyon Euro krediden oluşmaktadır. **Yunanistan'ın vetosu nedeniyle kullanılamamıştır.**
- **b-) Makro-Ekonomik Yardım:** Uluslar arası bazı kuruluşların onayıyla gerekli olması halinde 200 milyon Euro olarak öngörülmesine rağmen, **ihtiyaç duyulmadığından (gerekli şartlar oluşmadığından) kullanılmamıştır.**
- **c-) İdari İşbirliği Fonu** : **6 milyon Euro'luk hibe kullanılmıştır.**

Avrupa-Akdeniz İşbirliği:

a-) Krediler :

- Yenileştirilmiş Akdeniz Programı (1982-1996) : **339,5 milyon Euro’luk proje onaylanmış ve uygulamaya alınmıştır.**
- Avrupa-Akdeniz süreci (Euromed 1) (1997-1999) AYB kanalıyla **205 milyon Euro** tutarındaki **proje onaylanmış ve kullanıma geçilmiştir.**

b-)Hibeler : 700 milyon Euro öngörülmesine rağmen **376 milyon Euro taahhüt** edilmiştir.

MALİ YARDIMLAR (3)

- **Adaylık Dönemi (Helsinki Sonrası : 1999-2006)**
- **Helsinki Zirvesi’nde Türkiye’nin adaylığının tescil edilmesi** ile Akdeniz İşbirliği Programlarına ilave olarak katılım stratejisine uygun ek kaynak yaratılmıştır.
- **Bunlar; Avrupa Akdeniz İşbirliği (MEDA II) (2000-2006)**

TÜRKİYE-AB ORTAKLIK ORGANLARI

- 1. Ortaklık Konseyi**
- 2. Ortaklık Komitesi**
- 3. Türkiye-AB karma Ekonomik Komisyonu**
- 4. Gümrük İşbirliği Komitesi**
 - Temel özellikleri:
 - “hukukun eşit” ve
 - “ikili nitelikte olmaları”
 - Görevleri:
 - Türkiye ile AB arasındaki ortaklık rejiminin uygulanması ve geliştirilmesi

1. Ortaklık Konseyi (1)

- **En yetkili yürütme organı**
- **Türk Hükümeti ile AB üyesi ülke hükümetlerinin konsey ve Komisyon temsilcilerinden oluşur.**
- **Konseyde tarafların birer oy hakkı vardır ve tarafların veto hakkı vardır.**
- **Bakanlar ve Büyükelçiler seviyesinde toplanabilirler.**

1. Ortaklık Konseyi (2)

- Konseyin temel görevi A.A'nın uygulanmasını sağlamaktır.
- Bu amaçla üç tip yetkiyle donatılmıştır.
 - **Karar Yetkisi** (en önemlisi): Taraflar, Konsey'in aldığı kararlara uymakla yükümlüdür.
 - **Tavsiye Yetkisi**: Adaya üyeliğin gelişimi konularında tavsiyede bulunabilir.
 - **İnceleme Yetkisi**: Ortaklık rejimi sonuçlarını belli aralıklarla inceler.
- Ortaklık Konsey'i uluslarüstü bir yetkisi olmayıp, aldığı kararların taraflarca iç hukuka uyumlaştırılması gerekmektedir.

2. Ortaklık Komitesi

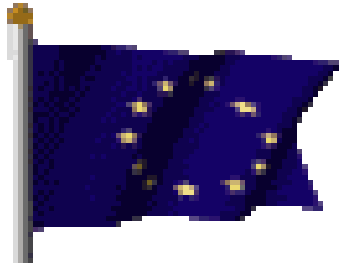
- Ortaklık Konseyinin **gündemini hazırlar** ve vereceği talimatlara uygun olarak, **ortaklık ilişkisiyle ilgili teknik sorunlar üzerinde incelemeler yapar.**
- **Büyükelçiler seviyesinde Brüksel’de toplanır ve ortaklığın sürekli bir yönetim organı olarak görev yapar.**
- **Hazırladığı raporlar için oylama yapmaz, doğrudan Ortaklık Konseyi’ne sunar.**

3. Karma Parlamento Komisyonu

- **Denetim organıdır**
- **Konsey'in kendisine sunduğu yıllık faaliyet raporlarını incelemek ve Türkiye-AB ortaklığına ilişkin konularda tavsiyelerde bulunmaktır.**
- **TBMM ve Avrupa Parlamentosu'ndan seçilen 18'er üyeden oluşur.**
- **Yılda iki defa toplanmaktadır.**

Gümrük İşbirliği Komitesi

- Ortaklık Anlaşması'nın **gümrüklerle ilgili hükümlerinin doğru bir şekilde uygulanması amacıyla taraflar arasındaki işbirliğini sağlar**
- **Ortaklık Komitesinin gümrük alanında kendisine verebileceği her türlü görevi yürütür**
- **Karar alma yetkisi yoktur.**
- **Üye devletlerin gümrük uzmanları ve Komisyon'un gümrüklerle ilgili memurları ile Türk gümrük uzmanlarından oluşur.**

Zirveler

- Lüksemburg Zirvesi (Aralık 1997)
- Helsinki Zirvesi (Aralık 1999)
- Kopenhag Zirvesi (Aralık 2002)
- Brüksel Zirvesi (Aralık 2004)

Lüksemburg Zirve Kararları (Aralık 1997)

- AB Komisyonu **genişlemeyle ilgili** hazırladığı “**Gündem 2000**” adlı raporu **Aralık 1997**’deki **Lüksemburg Zirvesi**’ne sundu.
- **Tam üyelik başvurusu yapan ülkeler üç gruba ayrılmıştır.**
 - **Birinci grup ülkeler** (Polonya, Macaristan, Çek Cum., Estonya, Slovenya, Kıbrıs)- **Aday ülke & katılma görüşmelerine mart 1998’de başlanması**
 - **İkinci grup aday ülkeler** (Litvanya, Letonya, Slovakya, Bulgaristan ve Romanya)- **Aday ülke & katılma görüşmelere Kopenhag Siyasi Kriterlerini tamamladıktan sonra başlanması**
 - **Üçüncü grup ülke (Türkiye) – Aday ülke olarak kabul edilmemiş-** İnsan hakları başta olmak üzere **Kopenhagen Siyasi Kriterlerini tamamladıktan sonra katılım müzakerelerine başlanması** kararı alınmıştır.

Helsinki Zirve Kararları (Aralık 1999)

- **Türkiye, diğer ülkelerle aynı koşullarda “aday ülke” olarak kabul edilmiştir.**
- **Türkiye ile katılma müzakereleri, Kopenhag siyasi kriterlerinin tam olarak uygulamaya konulmasından sonra başlayacaktır.**
- **Türkiye, Kıbrıs’ta kalıcı bir barışa ulaşmak amacıyla BM Genel Sekreteri’nin barış çabalarını güçlü bir biçimde desteklemelidir.**
- **Türkiye’ye, Komisyon tarafından hazırlanacak olan Katılım Ortaklığı Belgesi verilecektir.**
- **Türkiye Ulusal Programı’nı hazırlayacaktır.**
- **Ayrıca Malta da dahil, 2. Grup ülkelerle katılma müzakereleri Mart 2000’ de başlayacaktır.**

Helsinki Zirvesi Sonrası Gelişmeler

- Türkiye'ye **Katılım Ortaklığı Belgesi** verildi
- Türkiye **Ulusal Programını** hazırlayarak AB'ye Verdi
- **AB Genel Sekreterliği** kuruldu
- **2 Anayasa** (toplam **44 madde**) değişikliği yapıldı
- **8 Uyum Paketi** çıkartıldı (**40 yasa değişti**)
- **İdam cezası** kaldırıldı
- **Ana dilde yayın ve eğitim hakkı** tanındı
- **Düşünce özgürlüğü** önündeki engeller kaldırıldı
- **MGK sivilleşti** ve **kararları öneri** haline getirildi
- **OHAL** kaldırıldı
- **DGM'ler** kaldırıldı
- **Dernekler kanunu** liberalleştirildi
- **AİHM kararları** gereği **yeniden yargılama** yapıldı
- **Sistemik işkenceye son** verildi
- **AİHS'ne ekli tüm protokollere taraf** olundu
- **İnsan hakları konularındaki uluslararası hukuk kurallarının** iç hukuk kurallarına önceliği sağlandı

Kopenhag Zirve Kararları (Aralık 2002)

- **Türkiye ile katılma müzakerelerinin “vakit geçirilmeksizin” başlanmasına, 2004 yılında Komisyonun hazırlayacağı İlerleme Raporu göz önüne alınarak, Aralık 2004’ te yapılacak zirvede karar verilecektir.**
- **Romanya ve Bulgaristan dışındaki aday ülkelerle müzakerelerin tamamlanması ve katılma anlaşmalarının 2003 yılında imzalanarak 2004 yılında yürürlüğe girmesine karar verildi.**

AB Komisyonunun Son Raporu

- Türkiye, **Kopenhag Siyasi Kriterlerini karşılamıştır.**
- Bu nedenle Türkiye ile **katılma görüşmeleri başlayabilir.**
- **17 Aralık'ta müzakereler için karar alınacaktır.**
- Müzakerelerin **sonu açık** olabilecektir.
- Türkiye “**düzenli raporlarla**” sürekli izlenecektir.
- **Müzakereler** kimi durumlarda **askıya alınabilecektir.**
- **İşçilerin serbest dolaşımına sürekli kısıtlama getirilebilir.**
- Türkiye, **AB'nin 2007-2013 bütçe döneminde Aday Ülke** olarak görünecektir.

AP Görüşmeleri ve Oylama

- **15 Aralık 2004-** Türkiye ile ilgili Komisyon raporunun oylama sonucu
- **Lehte : 407**
 - Sosyalistler, Liberaller, Yeşiller, İngiliz Muhafazakarlar, Bazı İtalyan, İspanyol ve Portekizli Hristiyan Demokratlar
- **Aleyhte : 262**
 - Hristiyan Demokratlar, Aşırı Sağ, Fransız Solu, Avusturyalı Üyeler
- **Türkiye ile tam üyelik müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihinde başlayacaktır.**

Brüksel Zirve Kararları (17 Aralık 2004)

- Türkiye Aralık 1999'da **Helsinki Zirvesinde** aday ülke olarak kabul edilmişti.
- Türkiye ile müzakerelerin vakit geçirilmeksizin başlanmasına, 2004 yılında **Komisyon'** un hazırlayacağı ilerleme raporu göz önüne alınarak **2004 Aralık** ayında yapılacak zirvede karar verileceği **Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi'**nde kararlaştırılmıştı.
- Türkiye **Kopenhag** siyasi kriterlerini önemli ölçüde yerine getirmiştir.
- Türkiye'deki reform süreci **Komisyon** tarafından ilerleme raporlarıyla her yıl izlenecektir.
- Türkiye **Ankara Anlaşması** ve eklerini **1 Mayıs 2004** tarihinde AB'ye üye olan **10 yeni ülkeye** genişletecektir.
- Türkiye **AB** üyesi komşularıyla ikili sorunlarını barışçı yollarla çözmelidir.
- İkili sorunlar barışçı yollarla **çözülemezse**, bu sorunlar **Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı'na** götürülmelidir.

- Türkiye ile **tam üyelik müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihinde başlayacaktır.**
- Müzakereler **23. paragrafta yer alan yöntemine uygun** olarak gerçekleştirilecektir.
- Müzakereler daha önce olduğu gibi, içinde **tüm üye devletlerin yer alacağı Hükümetler Arası Konferans (HAK) şeklinde ve 31 başlık** altında yapılacaktır.
- **Temel hedefi tam üyelik olan müzakerelerin ucu açık olup, sonucu garanti edilemez.**
- **İşçilerin serbest dolaşımı, tarım sektörü ve yapısal fonlar konularında uzun süreli geçiş dönemleri, istisnalar ve kalıcı korunma hükümlerine başvurulabilecektir.**
- Müzakere sürecinde **Türkiye’de insan hakları, hukukun üstünlüğü, çoğulcu demokrasi gibi kavramlar ciddi biçimde ve sürekli olarak ihlal edilirse katılma müzakereleri askıya alınabilir.**
- Müzakere sürecinde Türkiye’deki **sivil toplum örgütleriyle yakın ilişkiler kurulacak ve Avrupa halklarıyla yakın işbirliği kurulması** sağlanacaktır.